

Article Information

Article Type: Research Article

This article was checked by iThenticate.

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.3285>

ArticleHistory:

Received

15/10/2022

Accept

14/01/2023

***Available
online***

15/01/2023

THE EFFECT OF THE FITTED FAMILY STATUS ON THE CHILD'S SCHOOL SUCCESS

PARÇALANMIŞ AİLE DURUMUNUN ÇOCUĞUN OKUL BAŞARISI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Semra MET¹

Abstract

Socialization begins in the first family. A baby who opens his eyes to life first meets his parents and then his immediate surroundings. In particular, parents have many financial and moral duties towards this new member of life. It means that the parents have accepted these duties by default from the first days when the child begins to form in the mother's womb. If the mother and father unwillingly (death, divorce, etc.) or renounced these duties in a possible situation, the child will be adversely affected in terms of meeting his economic, psychological and social needs. This deficiency experienced by the child will have an impact on many areas of his life (school success, value creation, etc.). This study, which deals with the problems experienced by these children, which we will describe as the children of a broken family from now on, especially in terms of adaptation to school culture and school success, has been prepared in order to draw attention to the effect of the family on education. The method used in the research was a qualitative research design and quantitative data were also used, and the data were obtained by taking the expert opinions of 50 classroom teachers who had broken family children in their classrooms. When the findings obtained as a result of the research were evaluated, it was seen that the school success of the children with a broken family situation did not change according to their gender. In the study, there was no data that could explain which group of children were affected more according to the broken family situation (death and divorce). According to the results of the research, it was seen that the children of broken families showed behavior problems at school, but no definite conclusions were reached about the effect on the school culture. In the examination of the school success of the children of broken families, it was observed that the school success of these children was generally at a medium-low level.

Keywords: Family, broken family, child and school.

¹ Uzman Öğretmen Semra MET, Silifke Sömek İlkokulu, e-mail : semramet@hotmail.com, ORCID : 0000-0002-8090-4178

Özet

Toplumsallaşma ilk ailede başlar. Hayata gözlerini açan bir bebek ilk olarak anne ve babası ile daha sonra yakın çevresi ile tanışır. Özellikle anne ve babanın yaşamın bu yeni üyesine karşı maddi ve manevi olarak birçok görevi bulunmaktadır. Anne ve baba bu görevleri çocuğun anne karnında oluşmaya başladığı ilk günlerden itibaren, hükmen kabul etmiş demektir. Anne ve baba olası bir durumda bu görevlerden istemeyerek (ölüm, boşanma vb.) ya da feragat ederse, çocuk ekonomik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanması yönünden olumsuz etkilenecektir. Çocuğun yaşadığı bu eksiklik hayatındaki birçok alanda (okul başarısı, değer oluşturma vb.) da etkisini gösterecektir. Artık bu noktadan sonra parçalanmış aile çocuğu olarak nitelendireceğimiz bu çocukların özellikle okul kültürüne uyumu ve okul başarısı yönünden yaşadığı problemleri konu edinen bu çalışma, ailenin eğitim üzerindeki etkisine dikkat çekmek amacıyla hazırlanmıştır. Araştırmada kullanılan yöntem nitel araştırma deseni olup nicel verilerden de yararlanılmıştır, veriler sınıfında parçalanmış aile çocukları olan 50 sınıf öğretmeninin uzman görüşleri alınması ile elde edilmiştir. Araştırma neticesinde elde edilen bulgular değerlendirildiğinde parçalanmış aile durumuna sahip olan çocukların okul başarılarının cinsiyetlerine göre değişmediği görülmüştür. Araştırmada parçalanmış aile durumuna göre (ölüm ve boşanma) hangi gruptaki çocukların daha çok etkilendiğini açıklayabilecek veriye rastlanmamıştır. Araştırma sonuçlarına göre parçalanmış aile çocukların okulda davranış problemleri gösterdiği görülmüş ancak okul kültürüne etkisinin ne olduğu hakkında kesin sonuçlara ulaşılmamıştır. Parçalanmış aile çocuklarının okul başarılarının incelenmesinde ise bu çocukların okul başarılarının genel olarak orta-düşük seviyede olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Aile, parçalanmış aile, çocuk ve okul.

GİRİŞ

Aile toplumun yapı taşıdır. Sağlıklı bir aile ise sağlıklı bir toplum olmanın ön koşuludur. Sağlıklı bir aile ortamında yetişen çocuklar topluma, toplumsal ortamlara ve toplumsal kurumlara bağımsız olarak, birey olarak katılacağı zaman zorluk yaşamazlar. Diğer taraftan ailenin ayrılma, boşanma ve ölüm nedenlerine bağlı olarak ailenin parçalanması çocuğu sosyalleşme ve eğitim başarısını olumsuz yönde etkileyecektir.

TÜİK verilerine göre, son bir yıl içindeki boşanma olaylarından 124 bin 742 çocuk etkilendi (TÜİK, 2021). Boşanmaların 2020 yılında %35,3'ü evliliğin ilk 5 yılı, %20,7'si ise evliliğin 6-10 yılı içinde gerçekleşti (TÜİK, 2021).

ADNKS sonuçlarına göre; 2020 yılında 22 milyon 750 bin 657 çocuk nüfusun içerisinde babası vefat etmiş çocuk sayısının 269 bin 202, annesi vefat etmiş çocuk sayısının 80 bin 798, hem annesi hem babası vefat etmiş çocuk sayısının ise 4 bin 518 olduğu görüldü(TÜİK,2020). TÜİK verilerine göre, ölüme bağlı parçalanmış aile tanımı içerisinde yer alabilecek çocuk sayının azımsanmayacak sayıda olduğu görülmektedir. Aile kavramı içerisindeki anne, baba ya da ikisinin birlikte yokluk oluşturması çocuk açısından sosyal ve psikolojik olarak yıkımlara sebep olmaktadır. Bu parçalanmış aile ortamında büyüyen çocuk, bu yıkım içerisinde en çok sevgi yönünden kendisini eksik hissetmektedir.

Cüceloğlu “Çocuk muhteşem bir potansiyel olarak doğuyor...” der (Cüceloğlu, Korku Kültürü, s. 322). Muhteşem bir potansiyel olarak doğan çocuk, ailenin ve çevrenin etkisi ile büyüyüp, gelişerek topluma faydalı bir insan olarak katılır. Ve bu doğuştan getirdiği potansiyeli üst seviyelere çıkararak, toplum yararına çevirir. Bu bağlamda, parçalanmış aile ortamında doğan ve gelişmeye çalışan çocuk, zamanla doğuştan getirdiği o muhteşem potansiyeli kaybetmeye başlar.

“Ben şuna inanıyorum, sevgi insana her şeyi yaptırabilir, bir de sevgisizlik (Vasconcelos). Çocukların küçük yaşta en çok ihtiyaç hissettikleri ilgi, sevgi ve şefkatin yeterince verilmemesi, uyum bozukluğunun ortaya çıkmasına neden olur (Şentürk, 2006). Bu bağlamda, parçalanmış aile durumunun çocuğun ihtiyacı olan sevgiyi yeterince karşılayamaması aslında çoğu olumsuz davranışın temelini oluşturacaktır. Bu olumsuz

davranışlar akademik başarıda düşüklük, yetersiz toplumsallaşma, suçluluk duygusu, depresif davranışlar, öfke kontrolü, hırsızlık, bağımlılıklar vb. gibi hem ruhsal hem sosyal alanlarda olacaktır.

Başarı odaklı bir eğitim sistemi içerisinde yer aldığımız için okullardaki başarı ve başarısızlık bizler için büyük önem taşımaktadır. “Nasıl başarılı olunur?” Sorusundan daha çok eğitim camiası, “Başarısızlığın nedeni nedir?” sorusu ile ilgilenir. Az bir düşünme sonucunda ise nedeni daha çok aile olarak görür ve aile üzerine odaklanır. İşte bu noktada ailenin incelenmesi ve araştırılması gereği doğar. DAM(2008), “sağlam ve güçlü bir toplum yapısının oluşması sağlıklı ve güçlü aile yapısına bağlıdır. Sağlıklı ve güçlü aileler de, ancak sağlıklı ve sağlam kişilikli bireylerle kurulabilir.” der. Aile yapısının, dokusundaki hassasiyeti ve önemi bize hissettirir.

Dünya da ve ülkemizde son yıllarda özellikle boşanma kaynaklı aile parçalanmaları giderek artmaktadır. TÜİK verileri incelendiğinde ülkemizde, 2019 yılında bir önceki yıla göre boşanan çiftlerin sayısı yüzde 8 artış göstermiştir. Yine TÜİK verileri incelenmiş olup her yıl ortalama 100 bin çocuk bu boşanma olaylarından etkilenmektedir. Her yıl ortalama 100 bin çocuğun olması ve bu sayının giderek artması önümüzdeki yıllarda büyük bir kitle oluşturacağı anlamına gelmektedir. Bu grup içerisinde yer alan her bir bireyin ise davranışsal ve ruhsal sorunların olacağı düşünülürse makro düzeyde toplum olarak büyük sıkıntılar bizi beklemektedir. Sağlıklı bir aile ortamında büyüyemeyen her yıl ortalama 100 bin çocuk toplumsallaşma alanında ve iletişim becerileri yönünden sıkıntılar yaşayacaktır. Okul da toplumsallaşmanın yoğun olarak yaşandığı bir mekan olmakla beraber, bu bireyler okul ortamına uyumda ve beraberinde okulun amaçlarına hizmet etmede sorunlar yaşayacaktır.

Sağlıklı bir aile ortamında olsun ya da parçalanmış bir aile ortamında yer alsın, her aile çocuğundan her alanda “başarı” beklentisi içerisinde. Çocuktan beklenen bu başarıların en temeli okul başarısıdır. Okul başarısını ise etkileyen birçok faktör vardır. Bunların başında ise aile gelmektedir. Ailenin parçalanması, çocuğun eğitimdeki başarısızlığına neden olmaktadır (Şentürk, 2006). Bu bağlamda parçalanmış aile yapısının çocuğun okul başarısı üzerindeki etkisini incelemek önemlidir.

Çocuklar anne ve babasından birini ya da her ikisini birden kaybetme durumunda farklı duygusal tepkiler verirler. Ölüm ya da boşanma gibi nedenlerle parçalanmış ailelerde çocukların bu duygusal tepkilerinin başında suçluluk duygusu olmak üzere kızgınlık, kaygı, kederli görünüm ve depresyon hali, akademik başarıda düşme, saldırganlık gibi davranışlar görülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, çocuğun parçalanmış aile durumu ile okul başarısı arasındaki ilişkinin araştırılarak, başarısızlığa neden olan durumların aile bağlamında değerlendirilmesi ve nasıl çözüleceği ortaya konulmaya çalışılması ve ilgili uzmanlar açısından farkındalık oluşturulmasıdır.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, parçalanmış aile durumunun çocuğun okul başarısı üzerindeki etkisini incelemektir. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Parçalanmış aile durumunun çocuğun okul başarısı üzerindeki etkisi çocuğun cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?
2. Parçalanmış aile durumlarından (boşanma ve ölüm) hangisinin çocuk üzerindeki etkisi daha fazladır?
3. Parçalanmış aile çocuklarının okul kültürüne uyumu nasıldır?

Önem

Bu çalışmanın önemi, öğretmenlerimizin sınıflarında bulunan parçalanmış aile çocukları yönündeki farkındalıklarını arttıracak ve bu çocukların olumsuz davranışlarının kaynağı ve çözümü yönünde daha istekli olacaklarını sağlayacağı, eğitim alanında ve toplumsal

alandan parçalanmış aile çocuklarının farkındalığının artmasına katkı sağlayacağı yönündedir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Parçalanmış Aile

Parçalanmış aile tanımında farklı iki türde olgudan bahsedilmektedir. Bunlardan birisi evlilik dışı doğum, savaş veya buna benzer nedenlerle ortaya çıkan babanın olmadığı (single mothers family) ailelerdir. Bu aile türüne aynı zaman da tamamlanmamış aile de denilebilir. Bir diğeri ise ebeveynlerden birinin veya her ikisinin ölümü, ebeveynlerin ayrılığı veya boşanma gibi nedenlerle oluşan parçalanmış ailelerdir. Bu aile türü, özellikle çocuklar açısından birçok problemi de içerisinde taşımaktadır. Bu problemler arasında en önemlileri suçta meyil veya suç işleme, ekonomik zorluklar veya psikolojik sorunlardır. Ailenin parçalanması neticesinde bulunulan yerden zorunlu göç, okuldan ve akademik hayattan ayrılma, eğitimi yarıda bırakma, intihar (suicide) gibi sosyal problemler de ortaya çıkabilmektedir (Yusufoğlu & Kızmaz, 2016).

Ayrılma

Parçalanmış aile durumunun sebeplerinden birisi olan ayrılma; ebeveynlerden birinin çalışma hayatı/ekonomik sebepler, ebeveyn geçimsizliği, terör, toplumsal huzuru bozacak bazı olaylar, töre veya buna benzer sebepler dolayısıyla ayrı bir yerde yaşamasıdır. Bu ayrılık kısa süreli veya uzun süreli olabilir. Tüm bunlara ek olarak anne ve babanın anlaşamadığı ve evliliği tam manasıyla yürütemediği zamanlarda, çiftlerden birinin evi boşanma olmaksızın terk etmesi de parçalanmış aile oluşumuna sebep olan olaylardan biridir (Şentürk, 2006).

Ölüm

Kayıp, kişilerin hayatında oldukça önemli bir yer tutan olumsuz yaşam durumlarından birisidir. Kaybedilen kişinin anne ya da baba olduğu durumlarda çocuğun ruh sağlığının bu durumdan olumsuz etkilenmesi kaçınılmazdır. Yapılan araştırmalarda ebeveyn kaybının ruhsal bir travma olması sebebiyle çocukluk çağı depresyonunun nedenlerinden birisi olduğu da ortaya çıkmıştır. Bu sebeple anne ya da babasını biyolojik ölüm yoluyla kaybeden çocuklarda davranışsal, duyuşsal ve psikolojik olarak savunmasızlık durumunun ortaya çıktığı da söylenebilmektedir (Uluğ, 2008).

Bowlby (1980) insanlarda ölüm kavramının ilk olarak 17 yaş civarı bebeklikte gelişmeye başladığını söylemektedir. 17 ay genellikle bebeğin kaybolan nesnelere hatırlamaya başlamaları ile ayrılık kaygısı da yaşamaya başladıkları dönemdir. Bu dönemde bebek bağ kurduğu nesne ile ayrılması durumunda hırçınlaşma, süregelen ağlama, çaresizlik ve içine kapanma gibi tepkiler verebilmektedirler (Akt. Erdoğan ve Karaman, 2008).

Piaget'in bilişsel gelişim modeline göre ise işlem öncesi dönemde (2-6 yaş) bulunan bir çocuk için ölüm, dışsal nedenlere bağlı ve ölen kişinin geriye döneceğinden emin olunan bir durumdur. Ölüm kavramına baskın olarak odaklanma ise 7-12 yaş arası somut işlemler döneminde bulunan çocuklarda görülmektedir. Bu dönemde bulunan çocuklar için ölüm artık kaçınılmaz bir durumdur, tüm insanların başına gelecektir ve dış nedenlere bağlı değildir. Yine bu dönemde çocuk ölümden sonra bir yaşam daha olduğuna dair inançlara eğilebilir veya bunları geliştirebilir. Ölüme dair soyut düşüncelerin gelişimi ise 12 yaş sonrası soyut işlemler dönemi ile birlikte başlamaktadır (Orbah,2005, akt. Duman, 2014).

Ebeveynlerinden birini veya her ikisi kaybetmiş çocukların verdikleri yas tepkilerine bakıldığında, bu tepkilerin boşanma yoluyla parçalanmış ailelerin çocuklarının tepkilerine benzer olduğu görülmektedir. Genel olarak bu tepkiler şu şekildedir:

- ✓ Günlük rutinlerini (oyun oynama, uyuma, yemek yeme, okula gitme) uygulamama, bunları reddetme,
- ✓ Ölen kişiyi hatırlatan fiziki her şeyden kaçınma, ölen kişi hakkında konuşmayı istememe,
- ✓ Agresyon, öfke nöbetleri,

- ✓ Aşırı hareketlilik,
- ✓ Sakarlık, kendine yöneltilmiş suçlamalar, ilgi çekmek için bazı eylemlerde bulunma,
- ✓ Gece terörü, kabuslar, uykuya dalmakta veya uyanmakta zorlanma, çeşitli uyku bozuklukları,
- ✓ Tahripçilik, saldırganlık, kleptomani (hırsızlık), çeşitli şiddet davranışları,
- ✓ İtaatsizlik, uyum kurması beklenen kişilere karşı gelme,
- ✓ Sebebi bilinmeyen huysuzluk döngüleri,
- ✓ İçte kapanma, sosyal ortamlardan kendini izole etme,
- ✓ Günlük rutinlerle baş etmede zorlanma, sorumluluklarını yerine getirmeme,
- ✓ Psikosomatik (psikolojik kökenli) ağrılar, fiziksel şikayetler,
- ✓ Duygularda yüzeyselleşme, duyguların yok olması, hissizlik,
- ✓ Anksiyete (kaygı), panik-atak, fobi gibi psikolojik sorunlar (Tahta, Tahta, Dernek,2015)

Boşanma

Boşanma, Türk Hukuk Sistemi'nde karı koca arasındaki yasal birlikteliğin kanun tarafından belirlenen ve açıklanan bir nedene uygun olarak yargılama neticesinde kanuni olarak sona erdirilmesidir (Çelikel, 2012). Boşanma nedenleri toplumdan topluma farklılık göstermekle birlikte Türkiye'deki boşanma nedenlerini inceleyen literatür incelendiğinde, istatistiklere ve mahkeme kayıtlarına göre en sık boşanma sebebi Medeni Kanun'un 166/1.maddesi olan "şiddetli geçimsizlik nedeni ile boşanma" olarak açıklanmaktadır (Yıldırım, 2004; 8049 sayılı TMK).

Medeni Kanun'da boşanma ile ilgili 166. maddede 'evlilik birliğinin sarsılması' ifadesinin tümel olup boşanma ile ilgili olan spesifik nedenleri ayrıca açıklamıyor oluşu, bu davaların kapsamının oldukça geniş tutulmasına ve boşanmanın asli sebebinin de tam olarak bilinmemesine neden olmaktadır. Boşanan eşlerin boşanmalarına neden olan gerçek sebepleri açıklamayı tercih etmemeleri ve özellikle TMK'nın 166/3.maddesinde açıklanan anlaşmalı boşanma davalarında özel nedenlerin bulunmuyor oluşu da boşanmanın gerçek nedenlerinin dosya üzerinden belirlenememesine neden yol açmaktadır (Sürerbiçer, 2008; 8049 sayılı TMK).

Boşanma davalarından sonra taraflardan özellikle kadınlara yapılan toplumsal mobbing, sosyal mikroagresyon, yakın çevrenin pasif ve bazen açık suçlamaları da kadınların boşanmalarına konu olan olaylara ilişkin olarak konuşmamalarına neden olabilmektedir.

Boşanmanın Nedenleri

Boşanma sadece 2 kişi arasındaki birlikteliğin sona ermesi olmayıp, yakın çevrede üst soy ve alt soy bireylerini, uzak çevrede ise toplumu etkilediğinden dolayı boşanmanın nedenleri hakkında oldukça fazla araştırma yapılmaktadır. Toplumun dönüşümünün topyekün olduğu ve bireyi de dönüştürdüğü düşünülürse, boşanma gerekçeleri toplumdan topluma ve devirden devire değişecektir. Bu yönüyle boşanma sadece hukuki ve bireysel bir mesele olmayıp aynı zamanda antropolojik ve kültürel yönden de incelenmektedir.

Türkiye'ye bakıldığında, Arıkan (1992) tarafından yapılan "Yoksulluk, Evlilikte Geçimsizlik ve Boşanma" konulu araştırmada, evlilik birlikteliklerinde geçimsizliğin nedenleri şu şekilde belirlenmiştir: Erkeklerin yaklaşık %80'inin eşine sık sık veya belirsiz aralıklarla fiziksel ve sözlü şiddet uygulaması, erkeğin kumar, içki, kötü alışkanlıklara sahip olması (%48), ekonomik sıkıntılar (%45), gayri meşru ilişki veya tarafların akrabalarıyla olan ilişkileri (%44), cinsel problemler (%27).

2018 yılı TÜİK evlenme ve boşanma istatistiklerine bakıldığında ise boşanma sebepleri olarak 46 evliliğin akıl hastalığı, 1852 evliliğin bilinmeyen sebeplerle, 40 evliliğin cana kast, 45 evliliğin cürüm ve haysiyetsiz yaşam, 725 evliliğin diğer nedenlerle, 139.481 evliliğin geçimsizlik, 161 evliliğin terk, 98 evliliğin ise zina sebepleriyle sona erdiği görülmektedir (www.biruni.tuik.gov.tr, akt.Gavcar E, 2020).

Son yıllarda boşanma oranlarının artmasıyla ilgili olarak yapılan araştırmalar incelendiğinde ise, sosyal medya sebebiyle boşanmaların artmakta olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalarda sosyal medyada yaygın olarak kullanılan Facebook, Twitter, Instagram gibi platformların aile içerisinde azalan veya kopan iletişime neden olduğu, dolayısıyla sosyal medyanın boşanma oranlarını arttırıcı bir etkisinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır (Meclis Araştırma Komisyon Raporu, 2016).

Gottman ve Levensan'ın (2000) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre, evliliğin ilk 7 yılının boşanmaların en fazla olduğu dönem olduğu belirlenirken ailedeki ilk çocuğun 14 yaşına ulaştığı dönemin boşanma yönünden yarattığı riskin yoğunlaştığı bir diğer dönem olduğu ortaya çıkmıştır. Türkiye'de ise TÜİK tarafından açıklanan istatistikler incelendiğinde %35,3 ile boşanmanın en fazla görüldüğü dönem evliliğin ilk 5 yılı olarak açıklanmıştır (<https://data.tuik.gov.tr/>, erişim tarihi: 12.01.2022).

Aile birliğinin temelinden sarsılması ailenin parçalanması veya tamamen dağılmasına neden olabilirken ailenin tüm üyeleri ile tarafların üst soylarını ve yakın çevredeki kişileri de olumsuz olarak etkileyebilen karmaşık bir durumdur. Bu sebeple boşanma hukuki olarak 2 kişi arasında gerçekleşiyor gibi görünse de sosyolojik olarak çocuklar ile anne-baba, kardeşler arasında, akrabalar ve üst soylar arasında da olmaktadır (Kır, 2012).

Boşanmanın Aşamaları

Tüm kayıplarda olduğu gibi boşanmada da taraflar çok yönlü olarak etkilenmektedir. Tarafların etkilendiği yönler evliliklerinin niteliği, sahip olunan çocuklar, ekonomik ve beşeri imkan ya da imkansızlıklar nedeniyle çoğalabilmektedir. Uzmanlar tarafından açıklanan boşanmanın 6 aşaması tarafların etkilendikleri alanların önemine göre birbirinden farklı sıra ve farklı yoğunlukta yaşanmaktadır. Boşanmanın 6 aşaması şu şekilde açıklanmaktadır:

1. Duygusal Boşanma: Eşlerin birbirleriyle duygusal olarak uzaklaşmaya başladıkları, birbirlerine karşı besledikleri güven, saygı ve sevginin azaldığı, evlilik birliğinin temelinden sarsılmaya başlayabileceğinin ilk göstergesi olarak kabul edilmektedir.
2. Yasal Boşanma: Evlilik birliğinin düzeltilemez şekilde sarsıldığına ilişkin olan iddianın ilgili mahkeme ve ilgili hukuk çalışanları ve birimlerinin inceleme ve işlem yapması.
3. Ekonomik Boşanma: Tarafların üzerinde hak iddia ettikleri ortak ya da ayrı ayrı malların paylaşımı, ortak ekonomik düzenin ayrılması.
4. Ebeveyn Boşanması: Tarafların ortak çocuklarının velayetinin kimde olacağını tespiti, kabulü ve çocuğun diğer ebeveynle görüşme şartlarının ve zamanının tayini.
5. Sosyal Boşanma: Tarafların ortak çevrelerinin, arkadaşlıklarının ve sosyal birlikteliklerinin değişmesi.
6. Psikolojik Boşanma: Tarafların boşanmadan sonra özerkliklerini yeniden yapılandırmaları ve eşten psikolojik olarak ayrışabilmesi. (Bohannon'dan akt. Yavuzer, 2011).

Boşanmanın Çocuk Üzerindeki Etkileri

Boşanmada, taraflar toplumda birbirinden resmi olarak ayrılmış olarak konumlanırken, çocuklar boşanmış ailenin bireyleri olarak konumlanmaktadır. Bu konumlanmada çocuk hukuken bir ayrılığın muhatabı olarak ebeveyninden daha farklı ve kimi zaman daha derinden bir etkilenme yaşamaktadır. Çocuk, boşanmanın gerçekleştiği gelişimsel döneme bağlı olarak boşanma eylemini doğru olarak anlamakta zorlanabilmekte, bu yeni duruma kendisini alıştırtırken çeşitli psikosomatik, nörolojik veya davranışsal tepkiler

verebilmektedir. Geleneksel toplumdaki “çocuktur anlamaz, alışır” inancı ve modern toplumdaki “çocuğu koruma” düşüncesine bağlı olarak gösterilen bazı yanlış davranışlar, boşanmanın çocuktaki travmatik etkisini benliğine mal etmesine yol açarak ömür boyu sürecek şekilde uzatabilmektedir.

Benlik, kişinin ne olduğu, ne olmak istediği ve çevresindeki insanlar için neyi ifade ettiği konusundaki duygu ve düşünceleridir. Sembolik Etkileşimcilik Kuramına bakıldığında, kişinin benliğinin çevresindeki insanlarla (ailesi, arkadaşları, eğitimcileri vb.) etkileşimi neticesinde kendisine yönelik oluşturduğu düşüncelerle şekillenmektedir. Sembolik Etkileşimcilik Kuramı'ndan farklı olarak Bağlanma Kuramı'nda benliğin, kişinin bakımından sorumlu kişi veya kişilerle etkileşim neticesinde, etkileşimin niteliği yönünde geliştiği açıklanmaktadır. Yani çocuk benliğini, kişisel, kültürel ve sosyal değerlerini, özerkliğini içerisinde büyümekte olduğu aile vasıtasıyla öğrenmektedir. Çocukluk çağında iken insanlarla kuracağı ilişkileri aile yoluyla gözlemleyip içselleştiren çocuk için bu öğrenme, yansıtma yoluyla yetişkinlik döneminde kuracağı ilişkilerin de belirleyicisi olacaktır (Aral & Başar, 1998; Demir,2015, 184; Enç, 1980)

Çocuk boşanma eyleminden anne ve babasının boşanma sürecinde göstermiş olduğu davranışlarına uygun olarak etkilenir. Boşanma sürecinde karşılıklı saygıyı koruyabilen, tartışmalarını çocuğun olumsuz etkilenebileceği şekilde ve göz önünde yapmayan çiftlerin çocukları boşanmış olma durumuna daha kolay uyum göstermektedirler. Ayrıca boşanmayı takip eden süreçte çocuğun anne ve babasıyla olan ilişkisinin niteliğinde bozulma olmaması ve iletişimin kopmaması da oldukça önemlidir (Cüceloğlu 2016, 383).

Çocuğun alıştığı yaşamın birdenbire değişmesi ve kaçınılmaz olarak ebeveyn desteğinin azaldığının hissedilmesi veya azalması çocukları oldukça zorlamayabilmektedir. Bu zorluk çocuğun yalnızca psikolojik olarak değil, sosyal ve akademik anlamda da etkilemektedir. Amato ve Keith tarafından parçalanmış ailelerin çocuklarıyla yapılan bir araştırmada, çocukların boşanmadan sonra sosyal ve psikolojik uyum kurmakta zorlandıkları, akademik başarılarında ve benlik saygılarında değişim, ebeveyn ile olan ilişkilerde problemlerle davranışlar gösterdikleri belirlenmiştir. Yine bu araştırma sonucunda boşanmamış ailelerde çocuklarda görülen %10'luk sosyal ve ileri psikolojik sorunların boşanmış ailelerin çocuklarında %20-25 oranında görüldüğü tespit edilmiştir (Amato 2000, Amato&Keith).

Çocuklarda boşanmanın etkileri gelişim dönemlerine göre incelendiğinde ise, boşanmanın bebeklik döneminde gerçekleşmesi durumunda, bebeğin henüz bilişsel hafıza yapılarının tam olgunluğa erişmemiş olması nedeniyle hatırlanmayacağı ve dolayısıyla boşanmaya bağlı etkilerin tam anlamıyla görülmeyecektir. Boşanmanın okul öncesi dönemde (3-5 yaş) gerçekleşmesi durumunda ise bu dönemin belirgin özelliği olan benmerkezcilik düşüncesinden dolayı çocukta:

- Kendini suçlama,
- İstenmediğine ve sevilmediğine inanma
- Terk edildiğini düşünme sonuçları görülmektedir.
- Sosyal ilişkilerde agresyon
- Yoğun fantezi kurma görülebilmektedir. Ayrıca bu dönemde çocuk ebeveyn arasında bir tercih yaparak suçlu olduğuna inandığı ebeveynini reddedebilmekte, diğer ebeveynle ise empati kurabilmektedir.

Boşanmanın orta çocukluk döneminde (6-8 yaş) yaşanması durumunda ise çocukta:

- Ebeveynin, ekonomik güvenin, güvenli geleceğin kaybına dair kaygılar
- Depresyon, melankoli, güvensizlik ve korku
- Ebeveynlere karşı olan olumsuz duyguların bastırılması
- Oyun aktivitelerine ayrılan zaman ve istekte azalma
- Akademik başarıda düşüş

- Günlük rutinin değişmesi ve unutkanlık görülebilmektedir. Bu çağdaki çocuklarda ayrıca arkadaşlarına karşı üstünlük kurma isteği, sık ağlama, yeme bozuklukları ve çıkarıcılık da ortaya çıkabilmektedir

Geç okul çağı döneminde (9-12 yaş) yaşanan boşanmalarda ise çocukta:

- Her iki ebeveyne karşı öfke duyma ve bunları gösterme
- Boşanmanın kendisi sebebiyle olduğuna inanma ve bundan dolayı utanç hissetme
- Reddedildiğine ve istenmediğine dair inanç geliştirme, bunlarla ilgili üzüntü duyma
- Odaklanma güçlüğü ile akademik başarıda düşüş
- Psikosomatik şikayetler (mide bulantısı, karın ağrısı veya baş ağrısı, halsizlik) görülebilmektedir.

Cinsiyete Göre Tepki

Boşanma durumunun ilk zamanlarında ergen ve çocukların verdikleri tepkilerin araştırıldığı bir çalışmada henüz 12 yaş altında ve soyut düşünme becerisi gelişmemiş çocuklarda durumu anlamaya çalışma, kabullenmede güçlük yaşama gibi tepkiler görülürken, 15-17 yaş aralığındaki erkek çocuklarının babalarına benzer tepkiler verdikleri, alkol ve sigara gibi kötü alışkanlıklar geliştirdikleri, kız çocuklarının ise intihar teşebbüsünde buldukları görülmüştür. Yine 15 yaş altı çocuklarda bu süreçte içe kapanma, sosyal izolasyon, resim yapma veya müzik dinleme gibi dışavurumcu tepkiler geliştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır (ASAGEM, 2011).

Ergenlik döneminde ise erginin boşanmaya verdiği tepkiler farklı olmakla birlikte bireysel ve sosyal farklılıklar sebebiyle bazı erginler yas tutarken bazıları ailenin sorumluluğunu üstlenerek ailenin bütünlüğünü yeniden sağlama konusunda istek içerisinde olur. Bu dönemin ayrıca cinsiyet yönünden de farklılıklar barındırdığı bilinmektedir. Bu dönemde kız çocuklar boşanmaya olan tepkilerini genellikle yasal boşanma öncesinde gösterirken, erkek çocuklar boşanma sonrasında daha yoğun olarak gösterirler (Bakırcıoğlu, 2011; Emery 2009 aktaran; Herdem ve Bozgeyikli 2013; Hockenberry, 2014; Meriç, 2007; Yavuzer, 2004)

Yine Block ve arkadaşlarının yaptığı bir çalışmaya göre boşanma sonrasında erkek çocuklarında agresyon, hırçınlaşma, atılganlık gibi davranışlar görülürken kız çocuklarında bu etkilenme daha azdır. Bu konuda yapılan diğer araştırmalara bakıldığında da boşanma eyleminden erkek ve kız çocuklarının benzer şekilde etkilenmedikleri, erkek çocuklarının boşanma sonrasında daha fazla olumsuz davranış göstermelerine, kişiler arası ilişkilerde problem yaşamalarına karşın, kız çocuklarının durumu daha erken ve kolay kabul ettikleri ve uyum sağladıkları görülmüştür (Atkeson, Amato)

İlgili Araştırmalar

Şentürk (2006), tarafından Malatya ilinde 280 parçalanmış 280 parçalanmamış aile çocuğuyla yapılan bir çalışmada, alınan son karnede 2 veya daha fazla dersten zayıf not alan öğrencilerin çoğunlukla ölüm ya da boşanma nedeniyle parçalanmış ailelerin çocukları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı çalışmada karnesinde zayıf notu hiç bulunmayan öğrencilerin de genellikle parçalanmamış aile çocukları olduğu görülmüştür. Araştırmada dikkat çeken bir diğer bulgu ise akademik başarıda annenin babadan daha fazla etkisinin olduğunun görülmesidir. Annenin ölümü veya çocuğun velayetinin babada olduğu durumlarda çocuğun akademik başarısındaki düşüşün babaya kıyasla daha fazla düzeyde olması, boşanma yoluyla parçalanmış ailelerde çocuğun velayetinin annede kalmasının olumsuz sonuçları azaltacağı düşüncesini ortaya çıkartmaktadır.

Erkal (2013) tarafından yapılan bir araştırmada babası hayatta olan ve olmayan öğrencilerin not ortalamaları karşılaştırılmıştır. Yapılan incelemede babası hayatta olanların not ortalamaları daha olumlu olsa da iki grup arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Yine aynı araştırmada annesi hayatta olan ve olmayan çocukların not

ortalamaları karşılaştırılmış, annesi hayatta olan çocukların not ortalamaları daha olumlu olsa da iki grup arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Altınbulak (2011) tarafından Kayseri ili şehir merkezindeki ilköğretim 2.kademe 6., 7.ve 8. sınıfta öğrenim görmekte olan 221'i kız 210'u erkek ve 217'si tam aileye, 214'ü toplam 431 öğrenci (221'i kız, 210'u erkek) öğrenci ile yapılan çalışmada boşanma sebebiyle parçalanmış aileye sahip olan 6.ve 7. sınıf öğrencileriyle parçalanmamış aileye sahip olan öğrencilerin okul başarıları arasında tam aileye sahip olan öğrenciler lehine anlamlı düzeyde farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Yine bu çalışmada 8.sınıfa devam eden parçalanmış aile çocukları ile tam aile çocuklarının okul başarıları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma olmadığı görülmüştür.

Ceylan ve Özşerbetçi (2016) tarafından Yalova il merkezindeki 2'si özel 4'ü devlet ilkokulu olmak üzere 6 okulda öğrenim görmekte olan 137 öğrencinin okula uyum durumları araştırmaya katılan 155 öğretmen yoluyla belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda boşanmış aileye sahip olan çocuklar ile tam aileye sahip çocuklar arasında okula uyum yönünden anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır. Ancak boşanmış aile -ye sahip çocukların almış oldukları toplam puan incelendiğinde bu puanın ortalamasının altında olduğu ve bu çocukların okula uyum kurma düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Dam (2008) tarafından aile içi sorun yaşadığını belirten 144 öğrenci ve aile içerisinde sorun yaşamadığını belirten 144 öğrenci olmak üzere toplam 284 öğrenci ile yapılan çalışmada aile içerisinde sorun yaşayan öğrencilerin akademik başarıları ile aile içerisinde sorun yaşamadığını belirten öğrencilerin başarıları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma olduğu ve bu farklılığın aile içerisinde sorun yaşamayan öğrenciler lehine olduğu ortaya konulmuştur.

Er ve Bartan tarafından 2019 yılında sınıflarında tek ebeveynli öğrenci bulunan 20 okul öncesi öğretmenle yapılan çalışmaya göre tek ebeveynli çocukların sosyal geri çekilme yaşadıkları, kaygı, tedirginlik ve korku tepkilerini gösterdikleri, alt ıslatma gibi regresyon davranışları geliştirdikleri ve kekeleme gibi sorunlar yaşadıkları bulgulanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nitel araştırma yöntemi ile desenlenmiştir. Nitel araştırma, nicel araştırmadan farklı olarak yorumlayıcı yaklaşıma sahiptir. Nitel araştırmada araştırılmak istenen olgu ya da durum ortaya çıktığı ve sürdüğü doğal ortam içerisinde yapılandırılmamış görüşme ve gözlem, sınırlandırılmayan ifadelerin kullanıldığı, araştırmanın problemlerinin bütüncül ve gerçekçi bir şekilde araştırılmasına olanak sağlayan bir araştırma türüdür (Yıldırım ve Şimşek 2005, 39).

Nitel çalışmalarda araştırmacının amacı ortaya konulan problemler hakkında nitelikli bilgiler toplamaktır. Bunu sağlamak için araştırma esnasında araştırmacı tarafından gerek görülen katılımcılara ek sorular sorularak araştırma derinleştirir ve katılımcının öznel bakışı ile ilgili problemlerin kökeni arasındaki bağ ortaya konulabilir (Karataş, 2015, s. 63).

Nitel araştırma birey ve çevre etkileşiminin önemli olması nedeniyle insan doğasına en uygun araştırma yöntemlerinden birisidir. Nitel bir çalışmada elde edilen cevaplar açık seçik, yüzeysel değil sübjektif ve derindir. Araştırmaya katılan katılımcı sayısı az olsa dahi verilen cevapların yorumlamaya uygun olması nedeniyle hazırlanan raporlar uzundur. Bulgular neticesinde yapılan genellemeler örneklem evreni veya çalışma grubuna değil ilgili kurama yöneliktir. Nitel araştırmada bulgular sayılara indirgenmez; elde edilen verilerde sübjektif bakış, doğal ortama uyum, bütünsellik, esneklik ve tümevarımcılık bulunmaktadır (İlgar ve İlgar, 2013: 199-200).

Araştırmanın deseni nitel araştırma desenlerinden olan olgubilim (fenomenoloji) desendir ve verilerin toplanmasında görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmada kullanılmak üzere araştırmacı tarafından katılımcıların demografik bilgilerini kapsayan kişisel bilgi ve öğrencilerin davranışlarının hem kısa cevaplı hem de yoruma dayalı olarak açıklanacağı

sorulardan oluşan bir görüşme formu hazırlanmıştır. Formlar uygulandıktan sonra elde edilen katılımcılara ait görüşler bütüncül şekilde değerlendirilmiş ve araştırma sorularına ilişkin bulgular elde edilmiştir.

Çalışma Grubu

Bu çalışmada Mersin ili Silifke ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi okullarda görev yapmakta olan 50 öğretmene araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme sorularını içerir form uygulanmıştır. Katılımcılar basit tesadüfi örnekleme yoluyla seçilmiştir. Basit tesadüfi örnekleme yönteminde, bir örneklem içerisinde, evreni oluşturan her bir elemanın bulunma olasılığı eşittir. Bir diğer deyişle, evreni oluşturan her bir elemanın örnekleme seçilme ihtimali diğer elemanlarla eşittir. (Ural ve Kılıç, 2005).

Tablo 1

Demografik Bilgiler

Cinsiyet	<i>f</i>		<i>%</i>
	Erkek	19	38
Kadın	31	62	
Yaş	20-35	12	24
	36-45	17	34
	46+	21	42
Branş	<i>f</i>		<i>%</i>
	Sınıf	50	100
Görev Süresi	<i>f</i>		<i>%</i>
	1-10	10	20
	11-25	29	58
	26+	11	22

Araştırmaya katılan öğretmenlerin 19'u (%38) erkek, 31'i (%62) kadındır. Katılımcıların 12'si (%24) 20-35 yaş aralığında, 17'si (%34) 36-45 ve 21'i (%42) 46 ve üzeri yaş grubundadır. Katılımcıların tamamının branşı sınıf öğretmenliği ve 10 (%20) kişinin mesleki kıdemi 1-10 yıl arasında, 29 (%58) kişinin 11-25 yıl arasında, 11 (%22) kişinin ise 26 yıl ve üzerindedir.

Veri Toplama Araçları

Katılımcılara araştırmacı tarafından hazırlanan literatüre uygun kişisel bilgileri ve araştırma sorularını içerir form uygulanmıştır. Formun kişisel bilgileri içerir kısmında katılımcının eğitim durumu, branşı, cinsiyeti, mesleki kıdemi ve yaşına ilişkin sorular bulunmaktadır. Formun araştırma sorularını içerir kısmında ise sınıfında bulunması halinde parçalanmış aile çocuğunun

- Sayısı ve cinsiyeti
- Sınıf yönetimini etkileyip etkilemediği
- Okul kültürünü etkileyip etkilemediği
- Sınıf başarı oranını etkileyip etkilemediği
- Başarı düzeyinin hangi seviyede olduğu
- Olumsuz davranışlarının bulunup bulunmadığının belirlenmesine yönelik sorular bulunmaktadır.

Ayrıca bu kısımda öğretmenden parçalanmış aile durumuna sahip olmanın çocuğun akademik başarısına etkisinin bulunup bulunmadığı, hangi cinsiyetteki çocukların parçalanmadan daha fazla etkilendiği ve parçalanmış aile çocuklarının kısaca nitelenmesi istenmiştir. Katılımcılar araştırmaya gönüllülük esasına uygun şekilde dahil edilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde araştırmacının kapsamını ve bölümlerini oluşturmak amacıyla tümevarımcı niteliksel içerik analizi kullanılmıştır. Böylelikle katılımcıların vermiş oldukları cevapların görünen içeriği ile literatürde bulunan diğer araştırmaların sonuçlarıyla karşılaştırılarak araştırmacı tarafından yorumlandı ve verilen cevaplardaki tam olarak açıklanmamış ifadeler açıklığa kavuşturuldu.

BULGULAR

Parçalanmış aileye sahip çocukların akademik başarılarının belirlenmesi için yapılan bu araştırmacının bulguları 3 grupta incelenmiştir. Bu gruplar:

- Parçalanmış aileye sahip çocukların demografik bilgileri ile davranış ve akademik başarılarına ilişkin bilgiler
- Parçalanmış aileye sahip çocukların davranışlarının öğretmen tarafından nitelendirilmesi
- Parçalanmış aileye sahip çocukların davranışları ve akademik başarıları hakkındaki öğretmen yorumları

Araştırma sürecinde toplanan yanıtlar araştırmacı tarafından incelenerek tüm katılımcıların işaretlemiş oldukları cevaplar tablolaştırılmıştır. Daha sonra görüşme formunda bulunan yoruma dayalı sorulara verilen cevaplar arasından 8 katılımcının cevapları seçilmiştir. Kullanılacak olan katılımcı görüşleri herhangi bir kıstasa tabi tutulmadan yalnızca olumlu ve olumsuz yanıtların eşit olarak bulunması için homojenlik gözetilerek seçilmiştir. Seçilen katılımcılar için kod belirlenerek yanıtları tablolaştırılmıştır.

Aşağıdaki tabloda tüm katılımcılar tarafından görüşme formunda bulunan seçmeli sorulara verilen cevapların frekans ve yüzdeleri verilmiştir.

Tablo 2

Parçalanmış Aile Çocuklarına İlişkin Demografik Veriler

		f	%
Uygulama yapılan öğretmenlerin sınıflarında parçalanmış aile çocuğu	Var	46	92
	Yok	4	8
Parçalanmış aile çocuklarının cinsiyeti	Erkek	61	57
	Kız	45	43
Ailelerin parçalanma nedeni	Boşanma	99	94
	Ölüm	7	6

Tablo incelendiğinde katılımcılardan 42'sinin (%92) sınıfında 1 veya daha fazla sayıda parçalanmış aileye sahip çocuğun bulunduğu görülmektedir. Bu sınıflarda bulunan parçalanmış aileye sahip çocukların toplam sayısı 106'dır. Cinsiyet yönünden incelendiğinde bu çocuklardan 61'inin (%57) erkek, 45'inin (%43) kız cinsiyetine sahiptir. Bu çocukların ailelerinin parçalanma nedenleri incelendiğinde 99 çocuğun ailesinin parçalanma nedeninin boşanma, 7'sinin ise ölüm kaynaklı olduğu görülmüştür.

Tablo 3

Parçalanmış Aile Çocuklarının Sınıf İçi İşleyiş Etkisi

		f	%
Sınıftaki parçalanmış aile çocuklarının sınıf yönetimini etkileme durumu	Evet	22	44
	Hayır	28	56
Sınıftaki parçalanmış aile çocuklarının okul kültürünü bozma durumu	Evet	13	26
	Hayır	37	74
Sınıftaki parçalanmış aile çocuklarının sınıf başarı oranını etkileme durumu	Evet	23	46
	Hayır	27	54

Tablo incelendiğinde öğretmenlerin %44'ü (22 kişi) parçalanmış aileye sahip çocukların sınıfı yönetimini etkilediğini belirtirken %56'sı (28 kişi) etkilemediğini belirttiği görülmektedir. Öğretmenlerin %26'sı parçalanmış aileye sahip çocukların okul

kültürünü bozduklarını düşünürken, %74'ü bu çocukların okul kültürünü bozmadığını düşünmektedir. Sınıftaki parçalanmış aile çocuklarının sınıf başarı oranını etkileyip etkilemediği sorulduğunda ise öğretmenlerin %46'sı (23 kişi) evet derken, %54'ü (27 kişi) hayır yanıtını vermiştir.

Tablo 4

Parçalanmış Aile Çocuklarının Başarı Düzeyleri

		f	%
Sınıftaki parçalanmış aile çocuklarının başarı düzeyleri	Düşük	23	22
	Orta	44	42
	İyi	39	36
Sınıftaki parçalanmış aile çocuklarının olumsuz davranışlara sahip olma durumu	Evet	19	42
	Hayır	26	58
	Kız	5	11
Parçalanmış aile durumundan en fazla etkilenen cinsiyet	Erkek	6	13
	Her İkisi	35	76

Tablo incelendiğinde parçalanmış aileye sahip olan çocukların akademik başarılarının öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmeye göre %22'sinin (23 kişi) düşük, %42'sinin (44 kişi) orta, %36'sının (39 kişi) ise iyi derecede akademik başarılarının olduğu görülmektedir. Parçalanmış aileye sahip olan çocukların olumsuz davranışlarının bulunup bulunmadığı sorusuna ise öğretmenlerin %42'si (19 kişi) evet yanıtını verirken %58'i (26 kişi) hayır yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin %11'i (5 kişi) parçalanmış aile durumundan en fazla kız öğrencilerin etkilendiğini belirtirken, %13'ü (6 kişi) erkek öğrencilerin, %76'sı (35 kişi) ise her 2 cinsiyetin de eşit olarak etkilendiğini belirtmiştir.

Sonuçlar bir bütün olarak incelendiğinde parçalanmış aileye sahip olan çocukların akademik başarılarının toplamda %64 oranında düşük-orta seviyede olduğu görülmüş ve bu sonucun literatürde sıklıkla tekrarlanan parçalanmış aile durumunun çocukların akademik başarıları üzerinde olumsuz etkileri olduğu tezini doğrulamakta olduğu düşünülmüştür.

Tablo 5

Öğretmenlerin Parçalanmış Aile Çocuklarını Nitelemeleri

	F	%
Sakin	10	20
İçine Kapanık	20	40
İletişim Sorunu Var	17	34
Akademik Başarıları Düşük	22	44
Öğrenme Güçlüğü Var	15	30
Hiperaktif	4	8
Aşırı Duygusal	17	34
Derse Katılımı Düşük	15	30
Sevgisiz	12	24
Dağınık	14	28
Aşırı Sosyal	2	4
Düzensiz	14	28
Dikkati Dağınık	17	34
Acımasız	4	8
Empati Duygusu Eksik/Yok	6	12
Ev Ödevleri Düzensiz	24	48
Öfke Kontrolü Yok	8	16
Saygılı	14	28
Uyumlu	10	20
Başarılı	9	18
Kötü Alışkanlıkları Var	-	-
Umursamaz	10	20

Çalışmaya katılan öğretmenlerden öğrencilerini görüşme formunda bulunan 22 nitelikten öğrencilerini en iyi tanımlayanları işaretlemeleri istenmiştir. Her bir öğretmene bu seçeneklerden 1'den fazlasını seçebilecekleri bildirilmiştir.

Tablo incelendiğinde öğretmenlerin %20'si (10 kişi) öğrencilerinin sakin, %40'ı (20 kişi) içine kapanık, %34'ü (17 kişi) iletişim sorunlarının olduğunu belirtmiştir. Yine bu tablo incelendiğinde öğretmenlerin %44'ünün parçalanmış aileye sahip olan çocukların akademik başarılarının düşük olduğunu belirttiği görülmüştür.

Bir diğer önemli oran ise öğrenme gücüne ilişkin veride bulunmaktadır; öğretmenlerin %30'u parçalanmış aileye sahip olan çocukların öğrenme gücünü yaşadığını belirtmiştir. Diğer veriler incelendiğinde öğretmenlerin %8'inin parçalanmış aileye sahip çocukların hiperaktif olduğuna ilişkin seçeneği işaretledikleri, %34'ünün derse katılımı yetersiz buldukları, %24'ünün bu çocukları sevgisiz olarak değerlendirdiği, %28'inin ise dağınık olarak nitelendirdiği görülmektedir.

Tabloya göre öğretmenlerin %4'ü bu çocukları aşırı sosyal, %28'i düzensiz, %34'ü dikkati dağınık, %8'i acımasız, %12'si empati duygusu eksik/yok olarak değerlendirmektedir. Yine öğretmenlerin %48'i bu öğrencileri ev ödevleri konusunda düzensiz, %16'sı öfke kontrol problemi yaşayan, %28'i saygılı, %20'si uyumlu, %18'i başarılı, %20'si ise uyumsuz bulduklarını belirtmiştir.

Tablo genel olarak incelendiğinde öğretmenlerin neredeyse yarısının parçalanmış aileye sahip çocuklarda akademik başarıda düşüş ve öğrenme gücünü gözlemledikleri anlaşılmaktadır.

Araştırma bulgularının daha iyi anlamlandırılabilmesi için katılımcılardan görüşme formunda vermiş oldukları yanıtlara ilişkin yorumlama yapmaları istenmiştir. Yorumlama yapan öğretmenler içerisinde 8 tanesi rastgele seçilmiş ve değerlendirilmek üzere kod isimler verilmiştir (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8). Aşağıda görüşme formunda yer alan sorulara ilişkin katılımcıların değerlendirme cevapları verilmiştir.

Parçalanmış Aile Çocuğu/Çocuklarının Sınıf Yönetimine Etkisine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Katılımcılara parçalanmış aileye sahip çocukların sınıf yönetimini etkileyip etkilemedikleri, eğer etkiliyorsa nasıl etkiledikleri sorulmuştur. Bu konuda katılımcıların görüşleri Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6

Parçalanmış Aile Çocuğu/Çocuklarının Sınıf Yönetimine Etkileri

Görüşler	f	%
Evet etkiliyor	22	44
Hayır etkilemiyor	28	56

Bu konudaki görüşler incelendiğinde, öğretmenlerin %44'ü ailenin parçalanması ile sınıf yönetimi arasında ilişki kurmuş ve çeşitli yönlerden bu parçalanmanın sınıfı etkilediğini ifade etmişlerdir. Bazı öğretmenler bu öğrencilerin sınıf kurallarına uymakta zorluk yaşarken bazıları ise eğitim için gerekli sorumlulukları yerine getiremedikleri için sınıf içi işleyişi olumsuz anlamda etkilediğinden söz etmişlerdir. Konuya ilişkin görüş bildiren öğretmenlerden bazılarının görüşleri şunlardır:

“Ders çalışmıyorlar, ödev yapmıyorlar, sınıf kurallarına uymakta zorlanıyorlar.” (K1)

“Saldırgan ve vurdumduymaz davranışlar” (K2)

“Psikolojik sorun var, dikkat dağınıklığı, arkadaş ilişki bozukluğu.” (K3)

“Sınıf yönetimini olumsuz anlamda etkiliyor.” (K5)

“Sınıf kurallarına uymadıkları için sınıf yönetimi zorlaşıyor.”(K8)

Okuldaki Parçalanmış Aile Çocuklarının Okul Kültürünü Bozup Bozmadığına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Katılımcılara parçalanmış aile çocuklarının okul kültürünü bozup bozmadıkları ve eğer bozuyorlarsa nasıl bozdukları sorulmuştur. Katılımcıların bu konudaki açıklamaları aşağıda verilmiştir.

Tablo 7

Okuldaki Parçalanmış Aile Çocuklarının Okul Kültürünü Bozma Durumu

Görüşler	f	%
Evet bozuyor	13	26
Hayır bozmuyor	37	74

Bu konuya ilişkin olarak öğretmen görüşleri incelendiğinde öğretmenlerin %26'sı parçalanmış aile çocuklarının okul kültürünü çeşitli davranışlar ile bozduğunu belirtirken %74'ü bozmadıklarını ifade etmiştir. Parçalanmış aileye sahip çocukların okul kültürünü bozma durumlarına yönelik olarak yapılan açıklamalar incelendiğinde nedenlerin çeşitli olmakla birlikte genellikle bu çocukların okul kurallarına uymakta güçlük çektiklerinin, şiddete eğilimli olduklarının, ihtiyaçlarını karşılayamadıklarının ifade edildiği görülmüştür. Olumsuz görüş bildiren bazı katılımcıların yorumları aşağıda verilmiştir.

“İhtiyaçlarını karşılayamıyorlar. Kılık kıyafet, ders araç-gereçleri eksik oluyor.” (K1)

“Kurallara uymuyorlar.” (K2)

“Okul kurallarına uymakta güçlük çekiyorlar.” (K3)

“Kurallara uymak konusunda daha problemliler oldukları gözlemlenmektedir. Bu durum okul kültürüne uyumu da olumsuz etkilemektedir.” (K4)

“Şiddet yanlısı oluyorlar.” (K5)

Sınıftaki Parçalanmış Aile Çocuğu/Çocuklarının Sınıf Başarı Ortalamasını Etkileyip Etkilemediğine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Katılımcılara sınıflarındaki parçalanmış aile çocuklarının sınıf başarısını etkileyip etkilemediği, eğer etkiliyorsa nasıl etkilediği sorulmuştur. Katılımcıların yapmış oldukları açıklamalar aşağıdaki gibidir.

Tablo 8

Sınıftaki Parçalanmış Aile Çocuğu/Çocuklarının Sınıf Başarı Etkileme Durumu

Görüşler	f	%
Evet etkiliyor	23	46
Hayır etkilemiyor	27	54

Parçalanmış aile çocuklarının sınıf başarı oranını etkileyip etkilemediği sorusuna öğretmenlerin %46'sı evet derken, %54'ü hayır demiştir. Olumsuz yanıtlar incelendiğinde bu çocukların sınıf başarısını çeşitli sebeplerle düşürdüğünün düşünüldüğü görülmüştür. Bazı öğretmenler bu çocukların disiplin ve düzenden yoksun oldukları için görevlerini zamanında yerine getirmediğini, bazı öğretmenler ise derse katılımın ve ilginin düşük olduğunu belirtmiştir. Olumsuz yanıtlardan bazıları aşağıda verilmiştir.

“Ders başarıları düşük oluyor. Her gün farklı bir sorun yaşıyoruz.” (K1)

“Verilen görevi zamanında ve düzenli yapmadıkları, derslerle ilgili olmadıkları için.” (K2)

“Onlara daha fazla zaman ayrılmak zorunda kalınıyor.” (K3)

“Olumsuz etkiliyor.” (K4)

“Disiplin sorunu.” (K5)

“Çocuğun bir tarafının eksik olması, tamamlanma duygusuyla başarıya odaklanamama.” (K8)

Sınıftaki Parçalanmış Aile Çocuğunun/Çocuklarının Olumsuz Davranışlarının Olup Olmadığına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Katılımcılara parçalanmış aile çocuklarının olumsuz davranışlarının olup olmadığı, varsa bunların neler olduğu sorulmuştur. Verilen yanıtlar aşağıdaki gibidir.

Tablo 9

Sınıftaki Parçalanmış Aile Çocuğu/Çocuklarının Olumsuz Davranış Durumu

Görüşler	f	%
Evet var	19	42
Hayır yok	26	58

Tablo incelendiğinde öğretmenlerin %42'sinin parçalanmış aile çocuklarının olumsuz davranışlara sahip olduğunu, %58'inin ise olmadığını belirttiği görülmektedir. Bu olumsuz davranışların neler olduğu incelendiğinde ise genellikle dilsel veya fiziksel şiddetin ifade edildiği görülmüştür. Bunun yanı sıra bazı öğretmenler bu çocukların okul kurallarına uymayı reddettiklerini belirtmişlerdir. Olumsuz yanıt veren bazı katılımcıların cevapları şunlardır:

“Saldırganlık, argo (küfür) konuşma.” (K1)

“Saldırgan ve içine kapanık.” (K2)

“Küfretme, kavga, sınıf kurallarına uymama.” (K3)

“Olumsuz davranışlar bu öğrencilerimizde daha fazla görülmektedir.” (K4)

“Kurallara uyumsuzluk.” (K5)

“Arkadaşlarına karşı saygısız, şiddet eğilimli, hoşgörüsüz. Öğretmenin koyduğu kuralları umursamıyor.” (K8)

Parçalanmış Aile Durumunun Çocukların Okul Başarısına Etkisi Konusunda Görüşünüzü Yazınız.

Katılımcılara parçalanmış durumunun çocukların okul başarısına etkisi konusundaki fikirleri sorulmuştur. Görüşler incelendiğinde öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun parçalanmış aile durumunun çocukların okul başarısını çeşitli nedenlerle olumsuz etkilediğini düşündükleri görülmüştür. Bu soruya yönelik olarak verilen cevaplardan bazıları aşağıdaki gibidir.

“Düzenli olmadıklarından akademik başarıları düşük. İhtiyaçları tam anlamıyla karşılanamıyor. Sevgi ve şefkatten yoksun büyüyorlar. Saldırganlık eğilimleri çok yüksek.” (K1)

“Parçalanmış aile çocuklarının okul başarısını en çok etkileyen anne, baba ve aile büyükleri. Kendi sorunlarını çocuklarını kullanarak, sorumsuz davranarak çözmeye çalışıyorlar. Çocuklar ya annelerine ya da babalarına düşman oluyorlar. Anne-baba arasında kalan çocuklar iç dünyalarında çatışma yaşıyor. Bu durum çocuğun sadece başarısını değil sosyal hayatını da etkiliyor.” (K2)

“Aile ilgisi olmadığı için ilgiye ihtiyaçları var. Kural olmayınca başarı yok. Dikkat dağınıklığı var. Dolayısıyla ders katılımı ve ilgisi yetersiz. Sonuçta öğrenme eksikliği var.” (K3)

“Parçalanmış aile durumu çocukları manevi, akademik, uyum ve davranış konusunda etkilemektedir. Ancak bu etki olumsuzdur.” (K4)

“Kurallara uyum problemleri var. Sorumluluk duygusundan yoksunlar. Sevgiye açlık duyuyorlar. Maddi yetersizliklerin olumsuz etkileri var.” (K5)

“Ailenin tutumunun daha önemli olduğunu düşünüyorum. Çocuğun yapısal eksikliklerini önceden gözlemleyerek çözüm yollarını araştıran velilerin çocukları sorun yaşamıyor. Çocuğun her olumsuz davranışını parçalanmış aile bireyi olmasına bağlamak aileler için daha kolay oluyor.

Her çocuk aynı oranda etkilenmiyor. Sınıfımdaki öğrencinin farklı problemleri de olduğu için parçalanmış aile bireyi olması akademik başarısının düşük ya da orta düzeyde olmasının tek sebebi değil.” (K6)

“Parçalanmış aile durumunun çocukların okul başarısına etkisi olduğunu düşünmüyorum.” (K7)

“Öğrenci ister annesi ister babası olmasın özlem duygusu ile yaşamaktadır. Annenin ya da babanın sevgi eksikliği okul başarısını olumsuz etkiliyor.” (K8)

TARTIŞMA

Araştırmaya katılan 50 öğretmenin görüşleri incelendiğinde, parçalanmış aile durumunun çocuğun okul başarısının cinsiyetine göre anlamlı şekilde değişmediği görülmüştür.

Bu sonuç Şentürk (2016) tarafından yapılan araştırma sonuçları ile uyumsuzdur. Şentürk (2016) tarafından yapılan araştırmada parçalanmış aile sahip olan kız çocuklarının erkek çocuklardan daha başarılı oldukları sonucunu ortaya koymuştur. Araştırmaya katılan kız çocuklarının %49,1'i karnesinde hiç zayıf bulunmazken, %20,5'i tek zayıf notu olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan erkek çocuklarının okul başarıları incelendiğinde ise erkek çocuklarının %21,3'ü karnesinde 2 zayıf olduğunu belirtirken, %35,5'i ise 3 veya daha fazla zayıf notu olduğunu belirtmiştir. Araştırmacı tarafından bu farklılık yetiştirme tarzı ile ilişkilendirilmiştir. Araştırmacıya göre kız çocuklarının daha çok ev içerisinde yaşaması ve ev içerisinde sosyalleştiği bir hayatının olması ev dışında karşılaşabileceği olumsuz etkilere karşı koruyucu bir mekanizma rolü üstlenmektedir. Ev içerisinde daha fazla vakit geçiren kız çocuğu böylelikle hem derslerine daha fazla vakit ayırabilmekte, hem de aile büyükleri tarafından daha fazla kontrol edilebilmektedir.

Yapılan değerlendirmede boşanma veya ölüm kaynaklı parçalanmış aile durumlarından hangisinin çocuk üzerinde etkisinin bulunduğu gruplar arasında nicelik yönünden denklik bulunmadığı için tespit edilememiştir (99 boşanma 7 ölüm sebebiyle parçalanmış aileye sahip çocuk). Literatür incelendiğinde ise yapılan birçok araştırmada boşanma neticesinde ebeveynlerden ayrılma durumunun çocukları, ölüm neticesinde ebeveynini kaybetmiş olma durumundan olumsuz olarak daha fazla etkilendiği görülmüştür. Yapılan araştırmalarda boşanma neticesinde parçalanmış ailelerde yetişen çocukların kaba kuvvete başvurma, saldırganlık vb. olumsuz davranışlara sahip olmada en yüksek orana sahip olduğu, ölüm yoluyla parçalanmış ailelerin çocuklarında bu durumun orta seviyede, parçalanmamış aile çocuklarında ise en düşük seviyede bulunduğu tespit edilmiştir (Demirbilek, 2013, Amato ve Booth 1991, Şentürk, 2006.).

Katılımcıların parçalanmış aile çocuklarının okul kültürüne uyumlarının nasıl olduğuna ilişkin yanıtları incelendiğinde, bu durumla ilgili olarak öğretmenlerin genellikle okul kültürünü bozmadıklarını düşündükleri görülmüştür. Ancak bu konu ile ilgili olarak toplamda 50 kişi olan katılımcıların 10'unun yanıt vermedikleri görülmüştür. Verilen yanıtlar incelendiğinde ise öğretmenlerin okul kültürü ifadesinin kapsadığı öğeleri tam olarak bilmedikleri düşünülmüştür. Okul kültürü tıpkı örgüt kültürüne örgüt kültürü tanımında olduğu gibi, okulun tüm üyeleri tarafından paylaşılan ve benimsenen, okulun normları, inançları, değerleri, gelenekleri ve ritüellerinin toplamıdır (Stolp ve Smith (1994)). Alanyazın incelendiğinde parçalanmış aile çocuklarının tam aileye sahip çocuklarla okul kültürüne uyum konusunda farklılaşıp farklılaşmadığına odaklanan herhangi bir çalışma olmadığı görülmüştür.

Araştırma sonuçları incelendiğinde öğretmenlerin %44'ünün parçalanmış aileye sahip olan çocukları akademik başarıları düşük olarak nitelendirdiği görülmüştür. Bu sonuç Feyzioglu ve Kuşçuoğlu (2011) tarafından yapılan araştırma ile benzer sonuçlara sahiptir. Feyzioglu ve Kuşçuoğlu (2011) tarafından 276 kişiyle yapılan yüz yüze görüşme neticesinde toplam 473 parçalanmış aile çocuğunun tüm sosyo-ekonomik gruplar içerisinde okul başarısı düşük olan grupta oldukları bildirilmiştir. Bu sonuçlar yine Şentürk (2016) ile benzer sonuçlara sahiptir. Yine Esen (2010) tarafından Ankara ilinde

146 öğrencinin incelenmesi yoluyla yapılan bir araştırmada parçalanmış aileye sahip çocukların %60,3'ünün karnesinde zayıf not bulunmazken, Parçalanmamış (tam) aileye sahip çocukların %74'ünün karnesinde hiç zayıf not bulunmadığı belirtilmiştir.

Araştırmada öğretmenlerin %30'u öğrencilerin öğrenme güçlüğü yaşadığını bildirmişlerdir. Öğrenme güçlüğü zekâ ile ilintili olarak incelendiği bilinmektedir. Bu öğrencilerin yaşamış oldukları öğrenme güçlüğü parçalanmış aileye sahip olma durumuyla ilişkili olup olmadığını tespit edebilmek için örneklem evreni daha geniş olan bir çalışma yapmak gerekebilir. Ancak bu araştırmada öğrenme güçlüğü sıklıkla işaretlenmesi, zekanın genetik ve çevresel etkenlerden müteşekkil olması sebebiyle, parçalanmış aile durumu gibi çevresel bir etkinin zekanın gelişimini olumsuz etkileyebileceğini düşündürmektedir.

Araştırmada elde edilen nitel ve nicel bulgular alanyazınla uyuma göstermektedir. Tüm araştırma kapsamından çıkarılabilecek temel sonuç, boşanmanın çocukları psikolojik, davranışsal ve akademik anlamda olumsuz etkiliyor olduğudur. Ancak alanyazında bazen boşanmanın çocuklar üzerinde olumlu etkileri de olabileceğini gösteren araştırmalar bulunmaktadır. Çocuğun aile kaynaklı olarak yaşadığı problemler, uğradığı fiziksel veya psikolojik şiddet, duygusal ya da cinsel istismarın olması durumunda, boşanmanın bu çocukları boşanma öncesine göre daha olumlu etkileyeceği düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çocuk oyunlarını, diğer insanlarla olan ilişkilerini, yetişkinliğindeki sosyal hayatını ve kuracağı ailesini ebeveynini gözlemleyerek ve onlarla etkileşime girerek yapılandırır. Bir çocuğun hayata geldiğinde bağ kurduğu ilk kişiler annesi ve babasıdır. Henüz infantil omnipotent (çocuksu tümgüçlülük, benmerkezcilik) durumunda olan bebek annesinden ayrılmayı annesinin babası ile olan ilişkisi yoluyla öğrenebilir.

Bu sebeple gelecekte kuracağı tüm ilişkilerde anne ve babasının davranış örüntülerini örnek alacağı bilinmektedir.

Parçalanmış ailelerde büyüyen çocukların bu bütünlükten yoksun olmaları, içerisinde buldukları gelişim dönemine göre farklı tepkiler doğurmaktadır. Okul öncesi çağındaki çocuklarda bu parçalanmanın odağında gelişim döneminin belirgin özelliği olan benmerkezcilik sebebiyle kendilerini suçlama vardır. İlkokulun ilk kademesindeki çocuklarda ise verilen tepkiler gelişim döneminin henüz soyut konuları anlamaya izin vermemesi sebebiyle değişebilmektedir.

Bu dönemde olan çocuk anne ve babasına öfke duyabildiği gibi bu öfkeyi bastırmayı da tercih edebilir. Ancak bastırılan bu öfke çocuğun hayatındaki başka alanlarda kendisini gösterebilecektir. Bu durum çoğu zaman akademik başarıda düşüş, düzen ve tertibin kaybı, terkedilmiş hissiyle birlikte saldırganlık, ilgi çekmeye çalışma, aşırı duygusallık, psikosomatik yakınmalar, çok konuşma isteği veya içe kapanıklık şeklinde görülebilir.

Her kayıptan sonra tutulması gereken bir yas vardır ve bu yas ancak biyolojik kayıptan sonraki sembolik kayıp da yaşandıktan sonra başlayabilir (Leader ,2018). Ölüm sebebiyle parçalanmış ailelerdeki çocuklar hem biyolojik hem de sembolik olarak ebeveynlerini kaybederler, ancak boşanmış ailelerdeki durum tam tersidir; çocuk önce sembolik olarak babayı veya anneyi kaybeder ancak bu kayıp tam anlamıyla bir kayıp değildir. Çocuğun bu belirsiz durumu tam olarak kavrayabilmesi ve bu duruma alışabilmesi için ebeveynlerin oldukça dikkatli ve açık davranmaları gerekmektedir. Ayrıca bu konuda çocuğun akademik hayatında yer alan başat figür olan öğretmenlerin de yapmaları gereken şeyler vardır.

Ebeveynlerin Yapması Gerekenler

- Boşanmanın boşanma öncesi, boşanma ve boşanma sonrası şeklinde 3 aşaması bulunmaktadır.
- Boşanma öncesinde ebeveyn bu kararı çocuk önünde tartışmamalı, ayrılığa kesin olarak karar verilmeden önce boşanma durumu çocuğa açıklanmamalıdır.

- Hem anne hem baba boşanma kararının çocukla ilgili olmadığını çocuğa net ifadelerle anlatmalıdır.
- Çocuklar boşanma sonrasında ebeveynin hislerine göre ayrı olunan ebeveyn karşı konumlandırılmamalıdır.

Öğretmenlerin yapması gerekenler

- Çocukların göstermiş oldukları davranışların ortaya çıkış zamanı ile ilgili ebeveyninden bilgi alınmalıdır
- Akademik başarıdaki düşüklüğün nedeninin boşanmadan kaynaklanıp kaynaklanmadığını öğrenebilmek için okul rehberlik servisinden yardım istenmelidir
- Parçalanmış aileye sahip olan çocukların uyum sürecinde zorlanacağı bilinmeli, eğer ayrılık henüz yeni ise çocuğun kişiliğini yeniden yapılandıracağı ihtimali gözetilerek çocuğa karşı sınıf içi ve okul içi davranışlarda farklılık oluşturulmamalıdır.
- Öğretmenin çocukla onu rahatsız etmeyecek ölçüde ama sürekli olarak iletişim kurmaya çalışması, iletişim kurabileceği durumlar yaratması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, N. (2015), Parçalanmış Aile Çocukları, www.tavsiyeediyorum.com.
- Amato P. R. (2000). *The Consequences of Divorce for Adults and Children*. *Journal of Marriage and Family*. Nov., 62:1269- 1287.
- Amato, P. R. (1994). Life-span adjustment of children to their parents' divorce. *The Future of Children*, 4, 143-164.
- Amato, P. R. (2000). *The Consequences of Divorce for Adults and Children*, *Journal of Marriage and Family*, 62(4), (1269-1287).
- Aral, N. ve Başar, F. (1998). Boşanmış Aileye Sahip Olan ve Olmayan Çocukların Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, 87-97, Konya.
- Aral, N. ve Başar, F. (1998). Çocukların kaygı düzeylerinin yaş, cinsiyet, sosyoekonomik düzey ve ailenin parçalanma durumuna göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 22(110), 7-11.
- Arıkan, Ç. (1996). Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları Araştırması. Ankara: T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- ASAGEM (2009). Boşanma Nedenleri Araştırması, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Genel Müdürlüğü, Ankara
- Atkeson B. M, Forehand R. L., Rickard K. M. (1982). Part of the Advances in Child Psychology book series. Newyork, 5, 255-259.
- Bakırcıoğlu, R. (2011). Çocuk ve ergende ruh sağlığı. (4. Baskı). Ankara: Anı.
- Bilir Ş. ve Dabanlı D. (1990). Ailelerde boşanma vakaları sonucu çocukların geliştirdikleri tepkiler ve bu tepkileri doğuran faktörler. *Aile Yazıları 3. Birey, Toplum ve Kişilik* (s.143-155). Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Ceylan H., Özşerbetçi Ü. (2016) Boşanmış Ailelerin İlkokul Çağındaki Çocuklarında Okul Uyumunu: Yalova Örneği. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*
- Cüceloğlu, D. (2008). *Korku Kültürü, Niçin "Mış" Gibi Yaşıyoruz?*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Cüceloğlu, D. (2016). *İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları*. İstanbul: Remzi Kitabevi,

- Çelikel, S. (2012). *Çocuk haklarına dair uluslararası sözleşmeler ışığında boşanmanın çocuklara ilişkin hukuki sonuçları*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Dam, H. (2008). Öğrencinin okul başarısında aile faktörü. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14(7), 75-99.
- Darian, L. (2018). *Depresyon Yas ve Melankoli*. Encore Yayınevi, İstanbul
- Demirbilek, M. (2013). *Tek ebeveynli olan ve olmayan ergenlerin atılganlık düzeyleri ile benlik saygılarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Duman, N. S. (2014). Çocuklarda Kanser, Ölüm Kavramı ve Yas, *Acta Oncologia Turcica*.
- Emery, Clifton R. (2009). Stay for the Children? Husband Violence, Marital Stability and Children's behavior Problems. *Journal of Marriage and Family* 71(4), 905-916.
- Enç M. (1980). *Ruhbilim Terimleri Sözlüğü*, Ankara.
- Er H. ve Bartan M. (2019). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Tek Ebeveynli Aileden Gelen Çocuklara İlişkin Görüşleri Ve Uygulamalarının İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), s. 364-383.
- Erdoğan, A. ve Karaman, M. G. (2008). Kronik ve Ölümcül Hastalığı Olan Çocuk ve Ergenlerde Ruhsal Sorunların Tanınması ve Yönetilmesi. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 9(3): 244-252.
- Erkal C. (2013). *Ailesi parçalanmış olan ilkökul, ortaokul ve lise öğrencilerinin çeşitli değişkenlere göre okul başarı düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi. Sakarya
- Esen, H. (2010). *Akyurt ilköğretim okulunda okuyan parçalanmış ve tam ailelerden gelen öğrencilerin aile içi durumları ve okul başarı durumlarına ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Feyzioğlu, S. ve Kuşcuoğlu, C. (2011), "Tek Ebeveynli Aileler", *Aile ve Toplum Dergisi*, Ankara: Ames Matbaacılık. Sayı: 26.
- Gottman, J. M. ve Levenson, R. W. (2000). The timing of divorce: Predicting when a couple will divorce over a 14-year period. *Journal of Marriage and the Family*, 62(3), 737-745.
- Herdem, F. S. ve Bozgeyikli H. (2013). İlköğretime Devam Eden Parçalanmış ve Tam Aile Çocuklarının Rehberlik İhtiyaçlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. *OPUS-Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi* 3, no. 4: 7-35.
- Hockenberry M. J. (2014). Family, social, cultural, and religious influences on child health promotion. *Maternal Child Nursing Care*. 5th ed. Canada: Elsevier Mosby. p.732-749.
- İlgar, M. Z. ve İlgar, S. C. (2013) Nitel Bir Araştırma Deseni Olarak Gömülü Teori (Temellendirilmiş Kuram). *İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 2013 Güz, s. 202-204
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.
- Kır, İ. (2012). İslâhiye İlçesinde Boşanma Olgusu Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9(2), 99-122
- Lampel AK. (1996). *Children's alignment with parents in highly conflicted custody cases: family and conciliation*. *Courts Rev*; 34, 229-239.
- Meclis Araştırma Komisyonu. (2016). Aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen unsurlar ile boşanma olaylarının araştırılması ve aile kurumunun güçlendirilmesi için alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan meclis araştırma komisyon raporu. (https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss399.pdf) internet adresinden 15 Ocak 2022 tarihinde edinilmiştir.

- Meriç, B. (2007). *Boşanmış ailelerdeki ergenlerin uyum düzeylerini ve sosyal becerilerini geliştirmeye yönelik bir grup rehberliği çalışmasının sınanması*. 74 Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Orbach I, Glaubman H. (2005). Children's perception of death as a defensive process. *Journal of Abnormal Psychology*. 88, 671-4
- Özgüven, İ. (2009). *Evlilik ve Aile Terapisi*. Ankara: PDR Yayınları.
- Sürerbiçer, F. S. (2008). *Boşanmış bireylerin deneyimlerine göre evlilik eğitimi gereksinimi*. (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Şentürk, Ü. (2006). *Parçalanmış aile çocuk ilişkisinin sebep olduğu sosyal problemler (Malatya Uygulaması)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Şentürk, Ü. (2006). Parçalanmış aile çocuklarının eğitimdeki başarı/başarısızlık durumu (Malatya örneği). *Sosyal Politika Çalışmaları*, 29(7), 105-124.
- Türk Medeni Kanunu. Resmî Gazete: Tarihi : 8/12/2001. Sayı: 24607
- Uluğ, Ö. Ş. (2008). *Üniversite öğrencilerinde depresyon düzeyine ebeveyn kaybının ve anne baba ayrılığının etkisi*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi (Yüksek Lisans Tezi).
- Ural, A. ve Kılıç, İ. (2005). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Vasconcelos, J. M. D. (2019). *Şeker Portakalı*. Can Sanat Yayınları, İstanbul.
- Yavuzer H. (2004). *Ana-Baba ve Çocuk*. 17. Baskı, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2006). *Yaygın Anne- Baba Tutumları*. Ana- Baba Okulu (12. Baskı) (115-133). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım A., ve Şimşek., H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* Güncelleştirilmiş Geliştirilmiş 5. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, N. (2004). Türkiye'de Boşanma ve Sebepleri. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*. 1(28), 59-81.